

Kulturarv som staffage for konkurrencestatens værdier

AF DAVID HOLT OLSEN

Udsigt fra Godsbanen mod Institut for (X). Institut for (X) ligger de gamle fortoldningsbygninger og er med egne ord "en kulturel platform for unge entreprenører, designere, musikere, kunstnere og håndværkere, der sammen udgør et fællesskab af projekter."

Jeg var i efteråret 2016 til et seminar på Godsbanen i Aarhus arrangeret af Realdania om, hvordan man kunne anvende funktionstømte industribygninger til nye formål. Her sagde moderatoren en del ting, der provokerede mig. Det er jo godt at blive provokeret. Det holder én i live. Jeg skrev derfor majsommeligt citaterne ned på min telefon, så jeg kunne læse dem igen, hvis jeg havde brug for at mærke blodet rulle i årene.

Der blev bl.a. sagt om de nye kulturinstitutioner, der rykkede ind i de funktionstømte industribygninger, at:

"Historien er rykket ud af det museale og pyntede og ind i virkeligheden."

Jeg noterede endvidere ned på telefonen, at de forstod sig selv således, at de bredte historien ud til den almindelige befolkning, mens museer var for feinschmeckere og eliten.

Jeg så mig omkring i lokalet, og jeg kunne kun se velstimulerede studerende og arkitekter. Så det måtte velsagtens ikke være denne forsamling, der talte som den brede befolkning. Dagen inden seminaret havde jeg netop vist Traktorforening Vest rundt på Industrimuseet og ugen forinden værtshuset Central Bar, og jeg så ikke umiddelbart nogen af de segmenter den dag på Godsbanen.

Af mere almen interesse end mit sårede ego var dog påstanden om, at historien er rykket ud af det museale og pyntede og ind i virkeligheden. Virkeligheden måtte i denne forbindelse være de nye kulturinstitutioner i de funktionstømte industribygninger.

Jeg besluttede mig derfor for at undersøge, hvordan virkeligheden så ud disse steder. Dels ved almindelig amatørantropologisk metode – at besøge stederne og notere indtryk ned. Dels ved besøg på de respektive institutioners hjemmesider.

Da alle institutioner er relativt nye, så ville det samtidig være en lejlighed til at undersøge forskydninger i, hvordan man legitimerer kulturinitiativer. Kan man spore en ideologisk ramme om projekterne? Og adskiller denne sig fra museernes, der for størstedelens vedkommende er etableret for 50 og 100 år siden til at levere poesi for enten nationalstaten og/eller velfærdsstaten.

Godsbanen set fra Institut for (X).

DEN AMATÖRANTROPOLOGISKE GÅTUR

Det var oplagt, at en af de institutioner, jeg skulle besøge, var Godsbanen, nu seminaret foregik der. Blandt deltagerne var også repræsentanter fra Spinderihallerne i Vejle og Ny Malt i Ebeltoft, hvorfor disse også er blevet besøgt.

Godsbanen ligger, som navnet antyder, i Aarhus' gamle Godsbanegård, som blev omdannet til "kulturproduktionscenter" og indviet i 2012.

Spinderihallerne i Vejle ligger i gamle bomuldsspinderihaller fra 1896. Bygningerne blev i 2010 genåbnet som "Danmarks hands-on innovationsmiljø, hvor kreative iværksættere, etablerede virksomheder, videns- og kulturinstitutioner og det offentlige mødes på kryds og tværs og sammen skaber forretningsudvikling. Spinderihallerne arbejder for at styrke den kreative sektor, lokalt, regionalt og internationalt med henblik på at skabe vækst og udvikling i krydsfeltet mellem kunst, design og erhverv."¹⁾

Ny Malt ligger i S. B. Lundbergs Maltfabrik fra 1857. Bygningerne er i øjeblikket under transformation til et nyt fremtidigt mødested, der åbner i 2019, hvorfor stedet er præget af en masse foreløbige projekter og eksperimenter.

Kulturtorvet på Institut for (X).

Bagsiden af Godsbanens hovedbygning (øverst tv.).
Den rå hal, der i dag bruges til udstillinger, messer mv. (øverst th.).
Produktionshal og værksteder til lasercutter, tekstil, form,
montage, træ og metal (nederst th.).

Godsbanens hovedbygning tegnet af Heinrich Wenck
i nybarok stil og opført 1920-22.

52

FÆLLES ÆSTETIK

Det er således steder på forskellige udviklingsstadier, der dog alligevel deler en del æstetiske karakteristika, som hurtigt kom frem under gåturen: En rå industriel æstetik, graffiti, udendørs aktiviteter i street-genren som basketball, volleyball eller noget med at skate eller dyrke parkour (undtagen i Spinderihallerne). Der er møbler bygget af gamle europaller, rå murstensvægge, krydderurteskjulere af genbrugstræ og urban gardens. Der er åbne kontormiljøer – eventuelt også med fat boys, chill out lounges og bordfodboldeborde.

Denne opremsning forekommer måske umiddelbart som en observation af banale fænomener, men her er tale om en type æstetik, der knytter an til en international trend.

AIRSPACE

Den amerikanske journalist, Kyle Chayka, kalder i artiklen "Same old, same old. How the hipster aesthetic is taking over the world" polemisk fænomenet for airspace.²⁾ Airspace refererer til airbnb, hvor de mest populære boliger ofte er indrettet påfaldende ens. På samme måde vil et airspace være præget af en ensartet æstetik på tværs af landegrænser. Det være sig letgenkendelige symboler som genbrugstræ, pallemøbler, en cortado indtaget ved den trehjulede scooter med lad, renoverede industrielle miljøer, graffiti og rå mursten. Alt sammen, ifølge Chayka, beregnet på at tilvejebringe velkendte og beroligende omgivelser for en vellønnet yderst mobil elite. En elite, der gerne vil opleve, at den besøger autentiske steder, selvom den i praksis bare dyrker mere af det samme:

"We could call this strange geography created by technology "AirSpace." It's the realm of coffee shops, bars, startup offices, and co-live / work spaces that share the same hallmarks everywhere you go: a profusion of symbols of comfort and quality, at least to a certain connoisseurial mindset. Minimalist furniture. Craft beer and avocado toast. Reclaimed wood. Industrial lighting.

Cortados. Fast internet. The homogeneity of these spaces means that traveling between them is frictionless, a value that Silicon Valley prizes and cultural influencers like Schwarzmann take advantage of. Changing places can be as painless as reloading a website. You might not even realize you're not where you started."³⁾

Der er således tale om en global harmonisering af smag, der paradoksalt nok ofte fremføres af dem, der i selvforståelsen repræsenterer det autentiske og originale.

Kig ned langs det gamle baneterræn mod Institut for (X) og Godsbanen.

INDHOLDET

Indholdsmæssigt kan det være lidt svært at danne sig et overblik over, hvad der rent faktisk foregår i værksteder, møderum, åbne kontorer, kreative iværksætterfællesskaber mv., da en del aktiviteter har karakter af midlertidige events, og Ny Malt var lukket helt ned, da jeg besøgte dem. Så der har jeg måttet ty til institutionernes hjemmesider for en overordnet beskrivelse. Den lyder således med institutionernes egne ord:

GODSBANEN

"AARHUS' TVÆRFAGLIGE KUNST- OG KULTURPRODUKTIONS-CENTER.

Kulturproduktionscenter Godsbanen åbnede i marts 2012 i den gamle godsbanegård i Skovgaardsgade. Her kan alle byens borgere styrke og udvikle sine kulturelle kompetencer uanset hvilket niveau man befinder sig på, og her er faciliteter til alle aspekter af kulturproduktion – fra spirende idé til færdigt produkt."⁴⁾

SPINDERIHALLERNE

"Et udviklings- og innovationsmiljø.

Spinderihallerne og Kedelbygningen i Vejle er et af Danmarks største udviklings- og innovationsmiljøer, hvor kreative mikro-virksomheder, etablerede virksomheder, viden- og kulturinstitutioner og det offentlige mødes og skaber vækst og forretningsudvikling gennem netværk, samarbejde og brug af hinandens kompetencer.

Spinderihallerne og Kedelbygningen er etableret af et udviklingsteam der, foruden den daglige ledelse, drift og udvikling af virksomhedsmiljøet, arbejder med innovation og forretningsudvikling samt deltager i flere store erhvervsudviklingsprojekter. Vi er forankret i Vejle Kommunes erhvervsudviklingsafdeling."⁵⁾

NY MALT

"Over de kommende år skal fabrikken transformeres til en platform for kultur, kunst, gastronomi, kreative erhverv, iværksætteri og borgerservice. Og vi kan netop ikke vente med at gøre drømmene til virkelighed, så vi er allerede startet på at skabe de kulturelle, skæve, musikalske, duftende events og det kreative miljø, som er tænkt ind i de mange funktioner i fremtidens maltfabrik."⁶⁾

"I hjertet af Ebeltoft troner en gammel rødkalket maltfabrik med kamtakker, skorstene og sjæl. I en årrække har det ikoniske fabriksanlæg været lukket ned efter malkøllerne blev slukkede i 1998, men en gruppe lokale, visionære ildsjæle reddede bygningerne fra nedrivning med visionen om at skabe et dynamisk center for kreativt erhverv og kultur."⁷⁾

Disse er jo alle nogle lidt overordnede slagord, som dækker over aktiviteter med et mix af kreative erhverv, iværksætteri og kultur. Her vokser konturerne af en ny kulturpolitik frem med en mere entreprenant, vækstfremmende tilgang, som adskiller sig fra den klassiske velfærdsstats dannelsesorienterede.

Spinderihallerne adskiller sig fra Ny Malt og Godsbanen ved dels mere direkte at være en erhvervsrettet satsning med udgangspunkt i kommunens erhvervsudviklingsafdeling, der skal stimulere lokalt iværksætteri, dels ved at huse et museum. Sidstnævnte er også en del af fremtidens Ny Malt, der ligeledes skal huse bibliotek og borgerservice. Fraset dette er der et ret ens fokus på tværs af institutionerne i forhold til at understøtte iværksætteri, kreative erhverv og omsætte ideer til produkter.

HVEM LEVERER INSTITUTIONERNE POESI FOR?

Den ideologiske ramme omkring projekterne er, efter min mening, ideen om, at vi lever i en konkurrencestat og Richard Floridas teori om, at vi skal skabe kreative, mangfoldige, tolerante miljøer for at tiltrække den kreative klasse og dermed væksten, da det er ideer og kreativitet, vi skal leve af i fremtiden.

Udsigt fra taget ud over Institut for (X).

56 FRA VELFÆRDSSTAT TIL KONKURRENCESSTAT

Ove Kaj Pedersen beskriver i Konkurrencestaten, hvordan menneskesynet fra 1990'erne og fremad forandrede sig fra velfærdsstatens eksistentialetisk og demokratisk betonede menneskeopfattelse til konkurrencestatens individuelle og rationelt-økonomiske menneskeopfattelse. Dette skete bl.a. gennem en gradvist stigende dominerende diskurs om samfundsøkonomien som det egentlige politiske projekt i modsætning til velfærdsstatens fokus på social lighed og demokrati.

Skolevæsenet blev central i ændringen af fokus fra alsidig, personlig udvikling og dannelse til effektivt opnået arbejdskompetence.

Med tabet af det eksistentielle perspektiv mistede kulturinstitutioner og religiøse institutioner deres direkte rolle i det egentlige politiske projekt. Og den instrumentelle legitimering af kultur blev dominerende: Kultur som vækstskaber.

RICHARD FLORIDAS KREATIVE KLASSE

Teorien om den kreative klasse blev lanceret af den amerikanske samfundsforsker Richard Florida og kom til Danmark efter årtusindeskiftet.

Floridas råd til politikere var, at de skulle indrette byer efter den kreative classes præferencer og værdier: internationalt udsyn, moderne kulturtilbud, shabby chic kaffebarer, seksuel mangfoldighed, tolerante, fleksible og kreative miljøer, afslappede normer, Silicon Valley-æstetik med bordfodbold, åbne kontorlandskaber og kreative iværksætttermiljøer. Ikke pga. disse tiltags intrinsiske værdier, men fordi de er en del af den internationale konkurrence om at tiltrække de mest kreative hoveder og dermed den økonomiske vækst.

De kreative kulturinstitutioner blev ofte indrettet i funktionstømte industribygninger. Inspirationen til sidstnævnte kom ifølge den britiske historiker Sam Wetherell fra England.⁸⁾ Mellem 1998 og 2002 omdannede man Londons tidligere kraftværk ved Thamesen til Tate Modern, BALTIC kunstgalleri opstod i en gammel mellemølle i Gateshead, og tidligere dokker blev omdannet til Manchester Lowry Museum og Tate Liverpool.

BOOTCAMP OMRÅDE

for deltagere i projektet MEDSTRØM

- TANKESTRØM** - En 2 dages iværksætter-workshop, hvor du kan prøve dig selv og din virksomhed/ide af i professionelle, tværfaglige rammer.
- POWER UP** - Et 4 måneders opstartsforløb for dig der ønsker at starte selvstændigt, men mangler at få skærpet dit koncept, og bedre indsigt i kunderne og dit marked.
- STRØMSTYRKE** - Et 9 måneders kompetence-udviklingsforløb for dig som mangler nye metoder, netværk og sparring til at udvikle din virksomhed.
- HØJSPÆNDING** - Et individuelt tilpasset forløb af 6-9 måneders varighed for kreative gazettevirksomheder, der tager udgangspunkt i din virksomheds status og ambitioner.

Reserveret mandag til fredag
8.00 - 17.00
frem til august 2018

Spinderihallerne er forankret i Vejle kommunes erhvervsudviklingsafdeling. Dette fremgik tydeligt med det store fokus på at understøtte innovation og iværksætteri (øverst tv.).
Loungeområde med bordfodboldbord (øverst th.).
Kig fra caféen ud i hallen (midtfor).
Eksempel på aktiviteter i Spinderihallerne (nederst th.).

Kedelbygningen til højre og Spinderihallerne til venstre.

Skilt med beskrivelse af,
hvad Ny Malt kommer til
at indeholde (øverst tv.).

Fabrikken fotograferet forfra
med Rampen i forgrunden. Nu
under nedbrydning (øverst th.).

Ny Malt fotograferet i oktober 2017. Forberedelsen til ombygning er
begyndt. Sommeren over har der dog været fyldt med aktiviteter
som fællesspisning, kunststillinger, street food, madmarkeder mv.

En passende symbolsk ramme når man skulle omstille sig fra at leve af de traditionelle produktionserhverv til at leve af de kreative brancher.

De to teorier konvergerer således på den måde, at samfundsøkonomien er det væsentlige i begge: Kultur som middel til vækst.

AFRUNDING

"Historien er rykket ud af det museale og pyntede og ind i virkeligheden" var som skrevet den provokation, der sendte mig på gåtur rundt i de nye typer kulturinstitutioner.

Ud til folket? Jeg kender ikke til nogen brugerundersøgelser, der kan sige noget kvalificeret om brugergrupperne på de respektive steder, men jeg så nu primært pæne middelklasse-mennesker og yngre hipstere de forskellige steder.

Jeg har haft svært ved at finde (kultur)historien undtagen i Spinderihallerne, hvor den kunne findes på det udmærkede museum, der er flyttet med ind på stedet. Men det er dog et traditionelt museum, der blot er flyttet med over i den moderne kreative kulturinstitution. Og det er vel næppe dette skridt fra museum til museum, man henviser til med citatet.

Tværtimod har jeg mødt en ny tids pynt og æstetisering, der ikke lader museerne noget efter i forhold til iscenesættelse. En æstetik med et internationalt ben ud i det, Kyle Chayka polemisk kalder for airspace.

Denne finder jeg det svært ikke at knytte til konkurrencestatsbegrebet og Richard Floridas tanker om den kreative klasse. Disse toner frem i renere form på de nyetablerede kulturinsitu-

tioner end på museerne, hvor ideerne nok ligger der som moderne krav og styring, men de brydes med museernes nationale og velfærdsstatslige kulturelle traditioner.

Velfærdsstatens eksistentielle og demokratiske dannelsesbegreb er derfor meget nedtonet, og det handler på forskellige måder om eksakt nytteværdi med særligt fokus på arbejdslivet. Institutionerne skal kompetenceudvikle os og fremudvikle en iværksætterholdning, så vi kan performe på arbejdsmarkedet. Til formålet er der kreative iværksættermiljøer, så man kan gå direkte fra kulturel praksis til faktura. Med faste normative idealer om, hvordan arbejdet skal udføres i et uformelt miljø, hvor man kan spise, mødes, dele viden, indgå i dialog ved langborde, arbejde ved laptops og drikke kaffe. Lavet nærmest som en skabelon over, hvordan Florida forudsagde det i 00'erne. I mellemtiden har ideen om, at fremtidens vækst er afhængig af en stærk produktionssektor imidlertid fået en renaissance med nedsættelse af et politisk udpeget produktionspanel og fokus på at skaffe faglærte til håndværk og industri ud fra en tanke om, at vi netop ikke udelukkende skal leve af ideer og kreativitet, så her er jeg meget i tvivl om, hvorvidt museerne repræsenterer "det museale og pyntede", eller om det er de nye institutioner.

De industrihistoriske bygningers kulturhistorie kan man kun vanskeligt blive klogere på: Hvem har arbejdet der, hvordan har de arbejdet, hvad har de produceret, til hvem? Bygningerne og deres kulturhistorie er reduceret til lækker staffage.

Kulturarv som staffage for konkurrencestatens værdier.

Rampen er med Ny Malts egne ord ”Et alternativt kulturmiljø i fabrikken. På Maltfabrikken har vi en særlig kærlighed til de unge. For det stod oprindeligt ikke i kørtene, at der skulle være en scene for ung kultur i den gamle fabriksbygning, men en gruppe initiativrige unge fra området havde en god ide og masser af gåpåmod til at skabe en alternativ platform for ungekultur.” (øverst th.).

60 Litteratur

<https://jacobinmag.com/2017/08/new-urban-crisis-review-richard-florida>
<https://www.theverge.com/2016/8/3/12325104/airbnb-aesthetic-global-minimalism-startup-gentrification>
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/aug/06/hipster-aesthetic-taking-over-world>
Florida, Richard, The Rise of the Creative Class, Basic Books, 2002
Pedersen, Ove K. Konkurrencestaten, Hans Reitzels Forlag, 2011

Fabrikken fotograferet forfra med Rampen i forgrunden.

Noter

- 1) <http://www.vejlewiki.dk/index.php?title=Spinderihallerne>
- 2) <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/aug/06/hipster-aesthetic-taking-over-world>
- 3) <https://www.theverge.com/2016/8/3/12325104/airbnb-aesthetic-global-minimalism-startup-gentrification>
- 4) <http://godsbanen.dk/om-godsbanen/hvad-er-godsbanen/>
- 5) <http://www.spinderihallerne.dk/spinderihallerne/>
- 6) <http://www.nymalt.dk/>
- 7) <http://www.nymalt.dk/den-ny-maltfabrik/>
- 8) <https://jacobinmag.com/2017/08/new-urban-crisis-review-richard-florida>

